

La cúpula lleonardina de l'església de la Mercè

Autor: Francesc Garrido i Costa

Data de publicació: 25-05-2022

En Cesc Garrido ha trobat que l'actual i l'anterior cúpula de la basilica de la Mercè de Barcelona tenen una semblança extraordinària amb una cúpula que apareix dibuixada al còdex Ashburnham d'En Leonardo de Vinci.

La revista digital Art públic de l'Ajuntament de Barcelona va publicar una crònica de Jaume Fabre i Josep M. Huertas sobre l'església de la Mare de Déu de la Mercè. Fa així:

«L'any 1959, se substitueix la imatge de 1888, que va ser destruïda durant la Guerra Civil.

»La colossal imatge de la Mare de Déu de la Mercè que hi ha actualment sobre la cúpula del temple que li és dedicat es va posar el 29 de setembre de l'any 1959, en substitució d'una altra de destruïda durant la Guerra Civil i de la qual es va aprofitar el metall per fer-ne material de guerra. És obra dels germans Oslé, i per obtenir la gran quantitat de bronze que conté, es van fondre algunes estàtues de personatges de la història de Catalunya que havien estat al Saló de Sant Joan, encara que la significació històrica de les cinc estàtues destruïdes —totes elles personatges de l'edat mitjana— podria haver estat, de fet, perfectament assumida pel nou règim. Eren les de Guifré el Pilós i Ramon Berenguer el Vell, comtes de Barcelona; Pere Albert, jurista del segle XIII; Bernat Desclot, també del segle XIII, autor d'una de les quatre grans cròniques, i Jaume Fabre, arquitecte de la catedral de Barcelona, Santa Maria del Mar i Santa Maria del Pi.

»La imatge primitiva, destruïda durant la Guerra, era obra de Maximí Sala i va ser col·locada el 14 d'octubre de 1888. Era més petita que l'actual, però molt semblant».

Comentari d'en Josep Bracons i Clapés

«Si ens la mirem des del Moll de la Fusta o des del Port Vell sembla com si la imatge actual de la Mare de Déu de la

Mercè que corona la cúpula de la "seva" basílica suri damunt els edificis que constitueixen la façana marítima de ciutat vella i, sobretot, damunt l'edifici de Capitanía General, que originalment era el convent dels mercedaris.

»Mossèn Joan Ferrando explicava a la seva monografia sobre la basílica de la Mercè que, arran de l'Exposició Universal de 1888, es va produir la solemne coronació de la Mare de Déu i que això va coincidir amb la construcció de la cúpula de la basílica, obra de l'arquitecte Joan Martorell. Aquesta cúpula va ser coronada amb una estàtua monumental de bronze daurat que representava la Mare de Déu de la Mercè amb l'Infant, obra de l'escultor Maximí Sala».

El còdex Ashburnham

D'altra banda, hi ha el còdex Ashburnham d'En Leonardo. Un còdex és un llibre anterior a la invenció de la impremta. És un llibre d'una certa antiguitat. Pel món, es troben escampats diferents còdexs atribuïts a Leonardo. Un d'ells és, com deïem, el còdex Ashburnham. Aquí, hi trobem una cúpula arquitectònica igual a la cúpula de l'església de la Mercè. La imatge que segueix és de l'esmentat còdex Ashburnham i correspon a un estudi avançat realitzat per En Leonardo per construir una església centralitzada (Centralized church).

Si acostem la imatge citada a la cúpula de l'Església de la Mercè i en fem una comparativa, trobem una semblança quasi idèntica entre les dues cúpules: la d'aquest còdex i la cúpula de l'església de la Mercè de Barcelona.

Inauguració del monument a En Colom l'any 1888

L'any 1888 es va inaugurar el Monument a En Colom, però també l'arquitecte Joan Martorell va aixecar la cúpula de l'església de la Mercè.

Aquest arquitecte fou mestre d'En Gaudí i va fer grans obres arquitectòniques a Barcelona. Estic convençut que En Joan Martorell devia haver vist el còdex Ashburnham d'En Leonardo, si és que no el va tenir entre les mans.

El còdex Ashburnham conté molts esbossos d'esglésies, temples i edificis molt geometritzats. Els esbossos són, de vegades, enfosquits i el punt d'entrada (portes) de vegades no es troba. Aquest és un exemple d'això (per sota). Es tracta de peces dels folis 21v i 22v del Còdex B o Ashburnham.

En Leonardo va pensar i dibuixar molta arquitectura, però no es té constància que construís cap obra arquitectònica.

Conclusions:

A) Em crida l'atenció, en primer lloc, el comentari d'En Josep Bracons. És a dir, que «Capitanía General originalment era el Convent dels mercedaris». A mi m'agrada més pensar que el Convent dels Mercedaris era originalment Capitanía General. Tinc la impressió que aquest edifici sempre ha estat Capitanía General. Penso que va ser capitanía durant el descobriment d'Amèrica. No es pot explicar la gran escampada de convents i esglésies mercedàries a Amèrica sense acceptar que l'Orde dels mercedaris va tenir autoritat de veritat, poder reial. No em val l'argument segons el qual els mercedaris eren un Orde mendicant. Durant tota la conquesta d'Amèrica sempre hi va haver un o alguns mercedaris al capdavant, a primera fila, junt amb els conqueridors.

B) La segona cosa que em crida l'atenció és que, tot i que vivim a la ciutat que serà capital mundial de l'Arquitectura el 2026, sorprèn que ningú no hagi remarcat la gran semblança de la cúpula de l'església de la Mercè amb la cúpula de l'església centralitzada renaixentista dibuixada per En Leonardo al còdex Ashburnham.

C) Per acabar, vull dir que trobo significatiu que l'any 1888, en un moment d'esplendor i puixança de la ciutat de Barcelona, els arquitectes catalans donessin visibilitat en alçada a En Colom i que aprofitessin l'ocasió per construir una cúpula renaixentista lleonardina a l'església de la Mercè que sobresortís per sobre Capitanía General.

Francesc Garrido Costa